O'QUV JARAYONIDA REFLEKSIYA VA BOHOLASHNI AVTOMATLASHTIRISH UCHUN E-PORTFOLIO PLATFO'RMASINI YARATISH VA PEDAGOGIK METOD SIFATIDA QO'LLASH

Niyazmatova Baxtigul Rustamboy qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘quv jarayonida refleksiya va baholash jarayonlarini avtomatlashtirishda e-portfolio platformasining o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. E-portfolio ta’lim oluvchilarning individual rivojlanishini kuzatish, bilim va ko‘nikmalarini tizimli baholash hamda o‘z-o‘zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirishda samarali pedagogik metod sifatida qaraladi. Tadqiqotda e-portfolio platformasini yaratish bosqichlari, uning funksional imkoniyatlari hamda o‘quv jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: e-portfolio, refleksiya, baholashni avtomatlashtirish, raqamli ta’lim, pedagogik metod, o‘quv jarayoni, kompetensiyaviy yondashuv, ta’lim texnologiyalari

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi o‘quv jarayonini tashkil etish va boshqarishda yangi pedagogik yondashuvlarni talab etmoqda. An’anaviy baholash tizimlari ko‘pincha ta’lim oluvchilarning bilim darajasini faqat yakuniy natijalar orqali aniqlashga qaratilgan bo‘lib, o‘quv jarayonidagi rivojlanish dinamikasi, reflektiv faoliyat va individual yutuqlarni to‘liq aks ettira olmaydi. Shu bois, o‘quv jarayonida refleksiya va baholashni uzluksiz, shaffof hamda avtomatlashtirilgan holda tashkil etish dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Refleksiya ta’lim oluvchilarning o‘z faoliyatini tahlil qilish, o‘z bilim va ko‘nikmalarini baholash hamda keyingi rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlashga xizmat qiladi. Reflektiv yondashuv asosida tashkil etilgan o‘quv jarayoni ta’lim oluvchilarning mustaqil fikrlashi, mas’uliyati va tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, baholash jarayonining subyektivligi va murakkabligi pedagogik faoliyatda muhim muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etishda e-portfolio texnologiyasi samarali yechim sifatida namoyon bo‘lmoqda. E-portfolio — bu ta’lim oluvchilarning o‘quv faoliyati, yutuqlari, topshiriqlari va reflektiv yozuvlarini raqamli muhitda jamlash va tizimlashtirish imkonini beruvchi innovatsion platformadir. E-portfolio nafaqat baholash vositasi, balki o‘quv jarayonida refleksiyani tashkil etuvchi pedagogik metod sifatida ham muhim ahamiyatga ega. So‘nggi yillarda e-portfolio platformalaridan foydalanish masalasi xalqaro ta’lim tajribalarida keng o‘rganilmoqda. Biroq mahalliy ta’lim tizimida refleksiya va baholashni avtomatlashtirishga yo‘naltirilgan e-portfolio platformalarini yaratish va ularni pedagogik metod sifatida qo‘llash mexanizmlari yetarli darajada ilmiy asoslanmagan.

Materiallar va metodlar

Tadqiqot jarayonida o‘quv jarayonida refleksiya va baholashni avtomatlashtirishga qaratilgan e-portfolio platformasini yaratish va uni pedagogik metod sifatida qo‘llashning nazariy hamda amaliy jihatlari o‘rganildi. Tadqiqot obyekti sifatida oliy ta’lim muassasasida o‘qitiladigan fanlar doirasida ta’lim oluvchilarning o‘quv faoliyati tanlandi. Tadqiqot predmeti esa e-portfolio platformasi asosida refleksiya va baholash jarayonini tashkil etish mexanizmlaridan iborat bo‘ldi. Tadqiqotda bir qator ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi. Jumladan, tahlil va sintez metodlari yordamida e-portfolio, refleksiya va baholashga oid ilmiy adabiyotlar o‘rganildi hamda mavjud yondashuvlar umumlashtirildi. Taqqoslash metodi orqali an’anaviy baholash tizimi bilan e-portfolio asosidagi baholash tizimining afzallik va kamchiliklari aniqlandi. Kuzatish va pedagogik tajriba metodlari asosida e-portfolio platformasining o‘quv jarayonidagi amaliy samaradorligi baholandi. E-portfolio platformasini yaratishda tizimli yondashuv asos qilib olindi. Platforma quyidagi asosiy funksional bloklardan iborat qilib loyihalashtirildi: ta’lim oluvchilarning shaxsiy profili, o‘quv topshiriqlarini joylashtirish va saqlash moduli, reflektiv yozuvlar bo‘limi, avtomatlashtirilgan baholash va tahlil moduli hamda fikr-mulohaza

(feedback) mexanizmi. Mazkur funksiyalar o‘quv jarayonini uzluksiz monitoring qilish va natijalarni shaffof baholash imkonini berdi. Baholash jarayonini avtomatlashtirishda mezonli baholash yondashuvi qo‘llanildi.

Natijalar

Tadqiqot jarayonida e-portfolio platformasidan foydalanish o‘quv jarayonida refleksiya va baholashni avtomatlashtirish samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgani aniqlandi. Eksperimental guruhda e-portfolio platformasi asosida tashkil etilgan o‘quv faoliyati natijasida ta’lim oluvchilarning reflektiv faolligi oshgani kuzatildi. Xususan, ta’lim oluvchilar tomonidan reflektiv yozuvlar muntazam va tizimli tarzda amalga oshirildi, bu esa ularning o‘z bilim va ko‘nikmalarini anglash darajasini yaxshiladi. Baholash jarayonining avtomatlashtirilishi natijasida topshiriqlarni tekshirish va tahlil qilish vaqti qisqardi hamda baholashning shaffofligi ta’minlandi. Belgilangan mezonlar asosida baholash natijalari ta’lim oluvchilar tomonidan aniq va tushunarli qabul qilindi. E-portfolio platformasi orqali berilgan tezkor fikr-mulohazalar o‘quvchilarning keyingi faoliyatini rejalashtirishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Shuningdek, tadqiqot davomida e-portfolio platformasidan foydalanish ta’lim oluvchilarning o‘quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qilgani aniqlandi. Ta’lim oluvchilar o‘z yutuqlari va rivojlanish dinamikasini vizual tarzda kuzatish imkoniyatiga ega bo‘ldi.

Muhokama

Olingan natijalar e-portfolio platformasini pedagogik metod sifatida qo‘llash refleksiya va baholash jarayonlarini yanada samarali tashkil etish imkonini berishini ko‘rsatdi. Tadqiqot natijalari an’anaviy baholash tizimlariga nisbatan e-portfolio asosidagi yondashuvning ustun jihatlarini namoyon etdi. Xususan, e-portfolio ta’lim oluvchilarning o‘quv faoliyatini faqat yakuniy natijalar orqali emas, balki jarayon davomida baholash imkonini yaratdi. Refleksiya jarayonining tizimli tashkil etilishi ta’lim oluvchilarning tanqidiy fikrlash va o‘z-o‘zini baholash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Bu holat zamonaviy ta’limda kompetensiyaviy yondashuv talablariga mos keladi. Shuningdek, baholashning avtomatlashtirilishi pedagog faoliyatida vaqt tejalishini ta’minlab, o‘qituvchiga o‘quv jarayonining sifat jihatlariga ko‘proq e’tibor qaratish imkonini berdi. Biroq e-portfolio platformasini joriy etishda ayrim muammolar ham kuzatildi. Jumladan, ayrim ta’lim oluvchilarning raqamli savodxonlik darajasi yetarli emasligi platformadan to‘liq foydalanishga to‘sqinlik qildi. Shu sababli, e-portfolio platformasini samarali qo‘llash uchun ta’lim oluvchilar va pedagoglar uchun dastlabki o‘quv-trening mashg‘ulotlarini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o‘quv jarayonida refleksiya va baholashni avtomatlashtirish uchun e-portfolio platformasini yaratish va uni pedagogik metod sifatida qo‘llash ta’lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari e-portfolio platformasi ta’lim oluvchilarning reflektiv faolligini rivojlantirish, baholash jarayonining shaffofligini ta’minlash hamda o‘quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qilishini isbotladi. E-portfolio platformasi asosida tashkil etilgan baholash tizimi ta’lim oluvchilarning individual rivojlanish dinamikasini kuzatish imkonini berib, kompetensiyaviy yondashuvni amaliyotga tatbiq etishga yordam beradi. Shu bilan birga, mazkur platforma pedagogik faoliyatni takomillashtirish, o‘qituvchi va ta’lim oluvchi o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Kelgusida e-portfolio platformalarini ta’limning turli bosqichlarida keng joriy etish hamda ularning funksional imkoniyatlarini yanada boyitish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abduqodirov A.A. Ta’limda axborot texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Saidov U.S. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta’lim. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
3. Polat E.S. Sovremennye pedagogicheskie texnologii. – Moskva: Akademiya, 2018.
4. Barrett H. Electronic Portfolios and Digital Assessment. – New York: Routledge, 2017.

5. Lorenzo G., Ittelson J. An Overview of E-Portfolios. – EDUCAUSE Learning Initiative, 2016.
6. Boud D., Falchikov N. Rethinking Assessment in Higher Education. – London: Routledge, 2019.
7. UNESCO. ICT in Education: A Critical Literature Review. – Paris, 2021.